

LA DIALÈCTICA I LA IMMUTABILITAT DEL SIL·LOGISME

Lev Trotski

¿1939?

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es – des de: “Escritos y Fragmentos inconclusos. La dialéctica y la inmutabilidad del silogismo”, en *Escritos*, Editorial Pluma, Buenos Aires, 1976, pp. 534-540.

En la mateixa conversa el jove intel·lectual britànic digué: “Entenc el pes del proposició que tot pateix un canvi i que, donades aquestes condicions, la immutabilitat del sil·logisme és incompreensible; però pense que el sil·logisme és simplement un acord entre la gent per tal d’entendre conceptes específics d’idèntic sentit, quelcom així com la regla del joc...”

Li repliqué que ell havia arribat en l’esfera de la lògica al nivell del contracte social de Rousseau en sociologia. Prengué a broma el meu comentari. En realitat, és una valoració prou precisa i potser massa indulgent del mètode lògic del meu oponent. Si la cosa es pensa bé, és difícil creure que en el segle XX qualsevol persona amb algun coneixement de la ciència, amb algun coneixement sobre l’evolució, pugui parlar del sil·logisme com el producte d’un acord entre la gent. Precisament en açò es revela el total i irremeiable endarreriment del mètode “científic” d’aquest antidialèctic. Dir que les persones han arribat a un acord sobre el sil·logisme és quasi com dir, o més exactament és el mateix, que la gent ha arribat a l’acord de tenir fosses en els nassos. El sil·logisme és un producte objectiu del desenvolupament orgànic, és a dir, del desenvolupament biològic, antropològic i social de la humanitat, igual que ho són els nostres diversos òrgans, entre ells el nostre òrgan de l’olfacte.

L’empirisme nord-americà, o més en general l’anglosaxó, conté tant a la lògica formal com a la dialèctica en si mateixa, en forma no desenvolupada, i no distingeix entre ambdues. El pragmatisme, com jo ho entenc, és precisament la filosofia d’aquesta combinació no diferenciada de lògica formal i dialèctica. Però sempre que un representant d’aquesta escola empírica de pensament es veu obligat a sortir del seu refugi, a extraure una conclusió dels seus raonaments, cau en el més trivial nacionalisme, és a dir, es demostra incapaç d’elevant-se a la dialèctica. Això és el que ocorregué amb el meu adversari britànic en la qüestió de la dialèctica.

* * *

En allò tocant el sil·logisme, permetem-se’ns prendre l’argument que el sil·logisme, considerat a banda de tot el que existeix, roman immutable perquè és simplement un acord a què s’arriba entre la gent en el sentit que els conceptes no han de patir canvis durant una discussió, etcètera. Ací el racionalisme ens

mostra el seu taló d'Aquil·les. Com a resultat d'ésser absolutament incapaç de penetrar en la naturalesa històrica objectiva de la societat, Rousseau concebé la societat com el producte d'un contracte entre la gent; de la mateixa manera, els fetitxistes de la lògica formal arriben a la teoria de Rousseau (la del contracte social) en l'esfera del coneixement. No obstant, els elements del sil·logisme es troben també entre els animals; el pollastre sap que el gra és en general útil, necessari i saborós. Reconeix un gra determinat (el de blat) amb què està familiaritzat, i n'extrau una conclusió lògica per mitjà del seu pic. El sil·logisme d'Aristòtil és només una expressió articulada d'aquestes conclusions mentals elementals que observem a cada pas entre els animals. Parlar, doncs, del sil·logisme com a producte d'un contracte és absolutament ridícul. És doblement ridícul en relació al passat, perquè racionalitza tota la nostra història prèvia i, a més a més, és especialment ridícul en relació al futur. Resulta que els nostres avantpassats bíblics i prebíblics eren capaços d'arribar a un acord respecte a aqueixes formes de pensament per a preservar la seua força compulsiva i imperible per a tot el futur.

* * *

El pensament lògic, el pensament lògic formal en general, està construït sobre la base d'un mètode deductiu, que procedeix d'un sil·logisme més general a través d'unes premisses per tal d'arribar a la conclusió necessària. Tal cadena de sil·logismes s'anomena *sorites*. És coneguda la facilitat amb què el pensament anglosaxó trenca la cadena de sil·logismes i, sota la influència de dades i consideracions purament empíriques, arriba a conclusions que no tenen cap connexió amb la cadena lògica. Ho veiem especialment clar en l'esfera de la política, així com també en altres esferes. D'aquesta manera, el culte del sil·logisme no és en absolut característic del pensament anglosaxó. Al contrari, és possible dir que aquesta [escola de] pensament es distingeix per un menyspreu empíric sobirà envers el sil·logisme pur, la qual cosa no ha impedit als anglesos fer conquestes colossals en moltes esferes de la investigació científica. Si s'ho pensa bé és impossible no arribar a la conclusió que el menyspreu empíric pel sil·logisme és una forma primitiva de pensament dialèctic; amb l'objectiu d'imposar correccions purament empíriques, els anglesos se salven de la buidor lògicoformal del sil·logisme, és a dir, en certa manera arriben a les seues conclusions més cabalment, molt millor, en una escala molt major, més sistemàticament a través del pensament dialèctic.

* * *

El pensament anglosaxó, i en major grau el dels francesos, se sotmet amb dificultat a la dialèctica a causa de factors històrics. França és la pàtria del sil·logisme. Tota la batalla contra la dialèctica es porta avant en nom dels drets sobirans del sil·logisme. Al sil·logisme no se'l considera com un instrument de la nostra consciència en el procés de la seua adaptació a la naturalesa i de

creixent coneixement de la naturalesa; en suma, no se'l veu com una formació psicològica que té un valor relatiu, lògic, és a dir, conscient, sinó més bé com un absolut suprahistòric distint que determina i controla tots els nostres processos cognoscitius i, per tant, la nostra consciència. Els fetitxistes del pensament lògicoformal [representen] una forma d'idealisme lògic...

* * *

El pensament humà assimilà la cosmogonia de Kant i Laplace, la geologia de Lyell, la biologia de Darwin, la sociologia de Marx, que analitzen tot l'existent en el seu procés de canvi, evolució, desenvolupament i catàstrofes ininterrompudes, etcètera. Però per a la lògica formal el sil·logisme roman immutable; no sembla un instrument, una palanca històrica de la nostra consciència en el procés de la seua adaptació a la naturalesa externa amb l'objecte de saber de la naturalesa; en una paraula, no una formació històrica concreta condicionada per circumstàncies de temps i lloc, incloent-hi l'estructura de la nostra consciència, a l'abast de la seua experiència donada de-una-vegada-per-a-sempre per a comprendre els fets externs. El sil·logisme està per damunt d'aquests fets, per damunt de la pròpia humanitat i la seua consciència, per damunt de la matèria, i és l'etern començament, immutable i totpoderós, perquè controla tota la nostra activitat; amb d'altres paraules, hom li confereix tots els atributs de Déu.

El doctor John Dewey escriu que la meua visió del món té quelcom de teologia. Col·loque davant de mi certes metes socials (socialisme) i al mateix temps en deduïsc que el desenvolupament objectiu de la meua consciència ha preparat totes les condicions necessàries per a la realització d'aquestes metes. La dialèctica, en aquest sentit, li sembla a Dewey semblant a la religió, que contempla el procés històric com el compliment de les prescripcions divines.

* * *

En cap cas és admissible acusar els anglosaxons d'un culte excessiu pel sil·logisme. Al contrari, el seu pensament està penetrat d'un esperit conciliador que s'expressa en l'empirisme o el pragmatisme, expressió parcial d'aquest mateix empirisme. El britànic es desfà fàcilment del seu democràtic sil·logisme per a posar-se uns breus calçons cortesans i inclinar-se davant de Sa Majestat. El savi anglès trenca ràpidament el fil del sil·logisme per tal d'inclinar-se davant de la religió. Aquesta tradició ha estat totalment assimilada pels Estats Units.

Però si bé l'anglosaxó, en contrast amb els pobles llatins, no es considera a si mateix obligat per la força compulsiva del sil·logisme, intenta [defensar-se] davant de la forma més elevada de pensament lògic, a saber, la dialèctica. En la lluita contra la dialèctica, o en la seua autodefensa contra la dialèctica, el nostre empíric o pragmàtic anglosaxó queda captiu del sil·logisme, pres com la forma superior i immutable de pensament humà. En la lluita contra la dialèctica revolucionària el sil·logisme encara continua essent una arma millor o menys

compromesa que la transigència empírica de la religió. De la mateixa manera, per a defensar els interessos de l'imperialisme britànic una crida a la democràcia apareix més convincent que no una apel·lació als drets del monarca britànic.

* * *

“No sabem res del món excepte allò que se'ns dona a través de l'experiència.” Açò és correcte si no s'entén l'experiència en el sentit de testimoni directe dels nostres cinc sentits individuals. Si reduïm la qüestió a l'experiència en l'estret sentit empíric, llavors ens és impossible arribar a cap judici sobre l'origen de les espècies o, menys inclús, sobre la formació de la corfa terrestre. Dir que la base de tot és l'experiència significa dir molt o no dir absolutament res. L'experiència és la interrelació activa entre el subjecte i l'objecte. Analitzar-la fora d'aquesta categoria, és a dir, fora del medi material objectiu de l'investigador, que se li contraposa i que des d'un altre punt de vista és part d'aquest medi, significa dissoldre l'experiència en una unitat informe on no hi ha ni objecte ni subjecte sinó només la mística fórmula de l'experiència. Un “experiment” o “experiència” d'aquest tipus és propi només d'un bebè en l'úter de sa mare, però malauradament aqueix bebè no té l'oportunitat de compartir les conclusions científiques del seu experiment.

* * *

A fi d'assestar-me un colp en el lloc més vital, Burnham m'informa que en els texts universitaris de lògica amb els que es maneja no es menciona en absolut la dialèctica. Hauria d'haver agregat que en els cursos universitaris sobre economia política tampoc s'hi menciona la teoria marxista del valor-treball o si es fa és només per a condemnar-la. I allò principal que hauria d'haver-se tingut en compte és que en els texts universitaris no es fa referència, ni tan sols per a condemnar-la, a la posició socialista sobre les formes de propietat, etcètera... Del fet que la dialèctica no apareix en els texts universitaris s'extrauen algunes conclusions sobre la naturalesa de classe de la saviesa oficial, el seu temor envers la revolució, la incapacitat del pensament burgés d'anar més enllà dels límits de les tasques empíriques, etcètera. Per a Burnham i la seua espècie la prohibició del marxisme en l'ensenyament oficial és prou per a refutar la naturalesa científica del mateix.

* * *

El sentit comú que s'oposa a la religió és progressiu. Però el sentit comú que s'oposa a la ciència és reaccionari i estúpid.

* * *

L'aforisme de l'Oposició a Sa Majestat, “l'estat és creat per l'home i no l'home per l'estat” constitueix un model circular de pensament racionalista nacionalista. En realitat, aquest aforisme expressa merament les demandes del burgès que

l'estat el moleste com menys millor. Des del punt de vista científic aquest aforisme no expressa gens ni mica una relació correcta entre l'individu i l'estat. L'individu del món modern és creat per l'estat en molt major mesura que l'estat per l'individu. Aqueixa és la raó de per què és un racionalisme total assignar a la creació de l'estat una meta definida dictada per interessos personals individuals.